

หลักการ และแนวทาง การจัดการ

ศึกษาแบบเรียนรวม : กรณีศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา

เขตปกครองพิเศษ ฮองกง

สมศรี ตรีทิเพนทร์

การศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นในระดับสากลและมีความสำคัญต่อระบบการจัดการศึกษาในปัจจุบัน หลายประเทศได้กำหนดเป็นนโยบายในแผนการศึกษาชาติ อันมีที่มาจากปรัชญาและแนวคิดสำคัญ ด้านมนุษยนิยม สิทธิ และความเสมอภาค ในการอยู่ร่วมกันของเด็ก ให้ได้รับการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม รัฐจึงต้องถือเป็นหน้าที่ในการจัดการศึกษาแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีนโยบายให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาแก่เด็กทุกคนให้ได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุมถึงเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ที่มีลักษณะความบกพร่องทุกประเภทด้วยเช่นกัน

ในโอกาสที่ข้าพเจ้าและคณะเดินทางไปศึกษาดูงาน การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ระดับประถมศึกษา ณ เมืองฮ่องกง คือ Our Lady of China Catholic Primary School ซึ่งมีนโยบายจัดให้เด็กที่มีความบกพร่องแตกต่างหลายประเภทเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติ และ Hong Chi Tsui Lam Morninghill School โรงเรียนการศึกษาพิเศษในเครือข่าย ที่ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นในการจัดการศึกษาแก่เด็กพิเศษ อาทิ ให้ความรู้ คำปรึกษาแก่ครู และผู้ปกครอง เพื่อเตรียมเด็กพิเศษก่อนเข้าเรียน สื่อ อุปกรณ์ ในการสอน และติดตามผลในระยะแรกที่เข้าเรียนในโรงเรียนปกติ รวมทั้งได้ศึกษา เยี่ยมชม คณะศึกษาศาสตร์ (Faculty of Education) ของมหาวิทยาลัยแห่งฮ่องกง (The University of Hong Kong: HKU) ที่มีบทบาทสำคัญด้านการศึกษาวิจัย และพัฒนาการจัดการศึกษาในเมืองฮ่องกงร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนมีโอกาส สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ซึ่งกล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในฮ่องกง เป็นระยะเปลี่ยนผ่านที่สำคัญเช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศที่กำลังมีการเคลื่อนไหว และมองหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ขณะที่หลายประเทศกำลังอยู่ระหว่างการเริ่มต้นพร้อม ๆ กับความขัดแย้ง

บทความนี้ จึงมีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอความรู้ที่ได้รับจากแนวทางการจัดการศึกษา

แบบเรียนรวม ตามบริบทของเมืองฮ่องกง ซึ่งเป็นประเทศในแถบเอเชียด้วยกัน รวมทั้งนำเสนอ ความหมาย ความเป็นมาของการจัดการเรียนรวม ข้อคิดและทัศนะบางประการเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ของการจัดการเรียนรวม สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ แก่ผู้สนใจ ในบทความนี้ด้วย

1. ข้อมูลทั่วไปของเมืองฮ่องกง

ฮ่องกง มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการ คือ เขตปกครองพิเศษฮ่องกง มาจากชื่อเต็มว่า Hong Kong Special Administrative Region of the People 's Republic of China ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ของสาธารณรัฐประชาชนจีนติดกับมณฑลกวางตุ้ง (กวางตุ้ง) ของจีน รัฐบาลจีนได้รับฮ่องกงกลับคืนจากรัฐบาลอังกฤษ ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 หลังจากที่ได้เช่าจากประเทศจีน มาเป็นระยะเวลา 99 ปี ปัจจุบันฮ่องกงมีประชากร 6.8 ล้าน คน ประมาณร้อยละ 96 เป็นคนจีน ภาษาที่ใช้มากที่สุด คือ ภาษาจีนกวางตุ้ง ภาษาราชการ คือ ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ หลังจากที่กลับมาอยู่ในความดูแลของประเทศจีนได้บรรจุ ภาษาจีนกลาง (แมนดาริน) ในแบบเรียนเพิ่มขึ้น

ฮ่องกง เป็นเมืองท่าสำคัญที่สามารถจอดเรือขนาดใหญ่ได้ เป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ที่สำคัญแห่งหนึ่งในทวีปเอเชีย ประเทศอังกฤษได้วางรากฐานการศึกษา การปกครอง และผังเมืองให้ไว้เป็นอย่างดี จึงถือได้ว่า ฮ่องกง เป็นประเทศหนึ่งในภาคพื้นเอเชียที่มีความทันสมัย

ใกล้เคียงกับชาวตะวันตก และเป็นเขตปกครองตนเอง ที่มีบทบาทยิ่งในศตวรรษที่ 21 ที่จะพัฒนาตนเองสู่การเป็นผู้นำด้านการศึกษาข้ามชาติ ด้านการปกครอง รัฐบาลจีนได้ใช้นโยบาย “หนึ่งประเทศสองระบบ” ให้สิทธิฮ่องกงปกครองตนเองอย่างอิสระ ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเสรีทั้งในด้านการค้า การเงิน การพาณิชย์ ฯลฯ ต่อไปอีกเป็นเวลา 50 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2540

2. พัฒนาการของการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

การเรียนรวมเป็นกระบวนการในการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กทุกคน ได้เรียนและอยู่ร่วมกันในสังคมมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กวัยใกล้เคียงกันและสามารถปรับตัวในชีวิตประจำวันกับเด็กปกติมากที่สุดเท่าที่จะมากได้

การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมเป็นพัฒนาการความพยายาม ของนักการศึกษา และผู้ปกครองในการจัดสถานที่เรียนที่เหมาะสมแก่เด็กพิเศษ เพื่อการปรับพัฒนาการให้ได้อย่างเหมาะสม และให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมเดียวกับเด็กคนอื่นๆ ความเป็นมาในอดีต ระยะแรกได้มีการแยกเด็กพิเศษออกจากโรงเรียนปกติโดยสร้างโรงพยาบาล และโรงเรียนเฉพาะแก่เด็กที่มีความบกพร่องกลุ่มต่างๆ เพื่อจัดการเรียนการสอนตามลักษณะประเภทความบกพร่อง ต่อมาพบว่าการจัดการศึกษาแยกเฉพาะให้แก่เด็กพิเศษ ทำให้มีปัญหาต่อการเรียนรู้และพฤติกรรมปรับตัวในสังคม เนื่องจากเมื่อเด็กจบการศึกษาแล้ว ต้องมาอยู่ใน

สังคมปกติ ไม่สามารถปรับตัวในสังคมได้ จึงได้มีการนำเด็กพิเศษเข้าเรียนในโรงเรียนปกติโดยจัดให้เรียนในชั้นพิเศษ ซึ่งเป็นการนำเด็กที่มีความบกพร่องในโรงเรียนการศึกษาพิเศษกลับเข้าสู่โรงเรียนปกติ แต่ในทางการศึกษายังไม่จัดเป็นการเรียนร่วมแต่เป็นเพียงการร่วมกิจกรรมทางสังคม

การเรียนรวม ในทัศนะสากล ที่เรียกว่า ‘mainstreaming’ หมายถึงการเลือก จัดวาง เด็กพิเศษ ลงในชั้นเรียนปกติอย่างน้อย 1 วิชา หรือมากกว่า ซึ่งการเรียนรวมแบบนี้คาดว่าเด็กจะต้องพยายามแสดงความสามารถด้านการติดตามงานที่มอบหมายในชั้นเรียนที่ครูในชั้นเรียนปกติจัดขึ้น การบริการเสริมหรือการช่วยเหลือสำหรับการเรียนร่วมลักษณะนี้ เป็นการนำเด็กไปสู่ศูนย์หรือหน่วยซ่อมเสริมภายในโรงเรียน ปัจจุบันแนวคิดของการเรียนรวมได้เปลี่ยนไปอีก เรียกว่า การเรียนรวมหรือ ‘inclusion’ เป็นแนวคิดที่จัดให้เด็กพิเศษทุกคนเรียนในห้องเรียนปกติ การเรียนรวมในลักษณะนี้ เป็นการนำบริการไปสนับสนุนในห้องเรียน มากกว่าการแยกเด็กออกจากชั้นเรียนไปสู่หน่วยบริการ

โดยสรุป กล่าวได้ว่า ความเชื่อตามแนวคิดของ ‘mainstreaming’ เชื่อว่าเด็กที่มีความบกพร่อง เริ่มแรกควรจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมของการจัดการศึกษาพิเศษ (special educational environment) โดยได้รับการศึกษาตามรูปแบบของเด็กพิเศษ เพื่อไปสู่สิ่งแวดล้อมปกติ (regular educational environment) ในทางตรงกันข้ามผู้ที่สนับสนุน ‘inclusion’ เชื่อว่าเด็กพิเศษทุกคน ควรเริ่มต้นจาก

สิ่งแวดล้อมปกติเสมอ และเคลื่อนไปสู่การบริการที่เหมาะสมเมื่อการเรียนชั้นเรียนปกติไม่เหมาะสม

3. การจัดการเรียนร่วมของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในฮ่องกง

การเรียนร่วมเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันมากที่สุดในการจัดการศึกษาและมีพัฒนาการไปแบบช้า ๆ ทีละเล็กละน้อย การเรียนร่วมเข้าสู่ระบบการศึกษาของฮ่องกง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 และได้รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ ในการจัดการเรียนร่วม แม้จะมีการขัดแย้งกันอยู่บ้างในเรื่องของการนำไปใช้ว่าจะจัดการเรียนร่วมอย่างไร และจะสามารถไปได้ไกลแค่ไหน ส่วนใหญ่เป็นข้อโต้แย้งกันในหมู่นักการศึกษา แต่ก็ได้รับการยอมรับโดยฮ่องกงได้รับแนวคิดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่ด้อยความสามารถ จากพื้นฐานแนวคิดด้านมนุษยนิยมและสิทธิทางการศึกษา เรื่องของความร่วมมือในการได้รับการศึกษาที่เหมือนกันทุกคน นโยบายการศึกษานี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยนักเรียนที่ด้อยความสามารถเรียนร่วมมากเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อว่านักเรียนจะได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม และรับบริการสนับสนุนต่างๆ โดยมีการจัดสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนปกติหลายรูปแบบ ตัวอย่าง เช่น ชั้นเรียนพิเศษ การสอนซ่อมเสริม เดือน พฤษภาคม 1995 White Paper on Rehabilitation ได้นำเสนอเรื่องโอกาสความเสมอภาค และการมีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียนอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งในระดับนานาชาติ ประเทศต่าง ๆ กำลังเคลื่อนระบบของการศึกษา ผู้ การเรียนรวม

(Inclusion) โรงเรียนต่าง ๆ พยายามอย่างที่สุดที่จะปรับปรุงการอำนวยความสะดวก การออกแบบหลักสูตร กลวิธีการสอน และวิธีการประเมินผล สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นที่หลากหลาย และมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดวางเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Special Educational needs: SEN) ในโรงเรียนปกติ เมื่อเด็กมีความพร้อมเพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดทางการศึกษา จากการอยู่ร่วมและ ปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั่วไปในสิ่งแวดล้อมปกติ (Ordinary environment) ความเคลื่อนไหวทางการศึกษานี้ได้รับการยอมรับในระดับสากล

การเรียนรวม ได้กำหนดเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (Board of Education, 1996) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบริการทางการศึกษา ดังนี้

1. จัดให้เด็กทุกคนได้รับการจัดการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย อย่างน้อย 9 ปี
2. ให้จัดโปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสม แก่เด็กที่ด้อยความสามารถทางการเรียน ให้สามารถเรียนได้สูงสุดตามความสามารถ
3. จัดให้มีการศึกษา อบรม ฝึกฝนทักษะ และเตรียมงานอาชีพในระดับการศึกษาภาคบังคับ
4. จัดการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นแก่บุคคลที่ด้อยความสามารถทุกคนที่สามารถเรียนด้านวิชาการ

5. จัดให้มีโรงเรียนการศึกษาเฉพาะ และ
ชั้นเรียนพิเศษ ในโรงเรียนปกติ สำหรับผู้ที่ไม่
สามารถได้รับประโยชน์จากชั้นเรียนปกติ

6. จัดโปรแกรมการศึกษาพิเศษก่อนวัย
เรียนแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษรวมทั้งการศึกษา
ผู้ใหญ่ สำหรับบุคคลที่ด้อยความสามารถที่
สามารถเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ

ต่อมาในปี ค.ศ. 1997 กระทรวงศึกษาธิการ
ของเมืองฮ่องกง ได้ดำเนินการจัดโครงการนำร่องมี
ระยะเวลา 2 ปี (1997-1999) จุดมุ่งหมายเพื่อการ
ค้นหาว่าจะทำอย่างไร นักเรียนที่มีความสามารถ
แตกต่างหลากหลายนี้ จะสามารถได้รับการจัดการ
เรียนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากโรงเรียน
ประถมศึกษา 7 แห่ง และโรงเรียนมัธยมศึกษา
2 แห่ง และปี ค.ศ. 2003-2004 โรงเรียนที่อยู่ใน

โครงการเรียนรวม มี 117 โรงเรียน เป้าหมายจัดการ
ศึกษาแก่ กลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ คือ
บกพร่องทางสติปัญญาระดับอ่อน , บกพร่อง
ทางการได้ยิน, บกพร่องทางสายตา, พิการทาง
ร่างกาย และออทิสติก ที่มีระดับเขาวนปัญญาปกติ
รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือด้าน
กำลังคน, งบประมาณ, ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง, มี
การติดตามผล และเยี่ยม โรงเรียน เพื่อการ
สนับสนุนและพัฒนานักเรียนบนพื้นฐานโครงการ
ต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งร่วมมือกับมหาวิทยาลัย
ในการฝึกอบรมครูและบุคลากร และการสนับสนุน
อื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีแผนที่จะพัฒนาโครงการ
จัดการเรียนรวมในระยะต่อไปอีก

ตารางแสดงความ ความแตกต่างระหว่างการจัดการเรียนรู้เพื่อการศึกษาแบบเรียนรวม กับวิธีการศึกษาพิเศษแบบเดิม

วิธีการจัดการเรียนรู้ เพื่อจัดการศึกษาแบบเรียนรวม	วิธีการจัดการศึกษาพิเศษแบบเดิม
1. บุคลากรทุกคน ร่วมรับผิดชอบ จัดสิ่งแวดล้อม ที่เหมาะสม สำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ	1. เฉพาะครูซ่อมเสริม ที่ดูแลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ครูปกติทั่วไป ช่วยเมื่อมีความจำเป็น
2. หลักสูตรมาตรฐานได้รับการปรับให้เหมาะสมกับความจำเป็นสำหรับเด็กเป็นรายบุคคล	2. เด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำเป็นต้องปรับตัวไปตามหลักสูตรของโรงเรียน
3. เมื่อมีความจำเป็น ต้องมีการปรับกลวิธีการสอน และใช้สื่อเทคโนโลยีช่วย เพื่อปรับปรุงการสอนและการเรียนรู้	3. นักเรียนได้รับการยกเว้นจากการเรียนในวิชาที่พบว่า มีความบกพร่องและยากลำบากในการเรียน
4. การจัดระบบเพื่อนช่วยเพื่อน นำมาใช้ในการจัดการและสนับสนุน	4. การสนับสนุนจากเพื่อน ได้รับการจัดเป็นครั้งคราว และอยู่บนพื้นฐานของการอาสาสมัคร
5. ครูซ่อมเสริมและครูในชั้นเรียนปกติ ร่วมมือวางแผนบทเรียนและร่วมกันสอน	5. ครูซ่อมเสริมสนับสนุนและให้คำแนะนำครูการศึกษาปกติ
6. ผู้เชี่ยวชาญและครูร่วมกันทำงานเพื่อปรับปรุงบริบทของการเรียนรู้และกลวิธีการสอน	6. ผู้เชี่ยวชาญแนะนำครูในการช่วยเหลือนักเรียนเป็นรายบุคคล
7. ปรับการประเมินให้เหมาะสมกับความจำเป็นแตกต่างที่หลากหลายของนักเรียน	7. ความก้าวหน้าของนักเรียนทุกคน ได้รับการวัดด้วยระบบการประเมินที่มีในโรงเรียน

ที่มา : Hong Kong Education and Manpower Bureau, 2004

4. รูปแบบและแนวทาง การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม ใน สถานศึกษาที่ได้เข้าศึกษาในครั้งนี้

4.1 Our Lady of China Catholic Primary School

เป็นโรงเรียนคาทอลิกระดับประถมศึกษา มีนโยบายจัดการศึกษาแบบเรียนรวม(Inclusion) ทั้งระบบโรงเรียน โดยในปี ค.ศ. 2000 จัดให้มีห้องซ่อมเสริม ตั้งแต่ ค.ศ. 2001 มีนโยบายให้เด็กปกติกับเด็กพิเศษเรียนรวมกัน ปรัชญาของโรงเรียน คือ การให้ความรักและความเอาใจใส่ (Love and Caring) หลักการสอนต้องใจเย็นและมีความรักต่อเด็กเหล่านี้ แนวทางในระยะต่อไป คือ การแบ่งปันและการเรียนรู้ (Sharing and Learning)

Our Lady of China Primary School ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่น 1 ในโรงเรียน โครงการนำร่องที่จัดการศึกษาแบบเรียนรวม

โรงเรียนมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุน การดำเนินการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive education)

4 ด้าน คือ

1. ด้านบริหารและการจัดการ

- วางแผน จัดแหล่งทรัพยากร และเงินทุนที่จำเป็น เพื่อส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กพิเศษ เช่น ทีมสนับสนุนนักเรียน

- กำหนดความจำเป็นหลักเพื่อการช่วยเหลือ นักเรียน การบริหารและประเมินผลมีการประสานงานและร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียน

2. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน

นักเรียน

- จัดสร้างวัฒนธรรมของการเรียนรวม เช่น สร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดี ระหว่างบุคลากร นักเรียนและผู้ปกครอง พัฒนาและสนับสนุนครูและบุคลากร จัดให้มีวงจรของการเรียนรวม 4 ระดับ คือ

1. ความยินดีรับนักเรียนเข้าเรียน
2. ศึกษาและเรียนรู้ลักษณะนักเรียน
3. ยอมรับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน
4. จัดให้เข้าอยู่ร่วมกับเพื่อนอย่างมีความสุข

ความสุข

- จัดประชุมปรึกษาเป็นรายบุคคล การจัดการมีส่วนร่วมระหว่างบ้านและโรงเรียน การเชื่อมโยงกับองค์การภายนอก และผู้เชี่ยวชาญ สนับสนุนส่งเสริมด้านวิชาชีพ

- อำนวยความสะดวกในด้านการจัดการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาเด็กเรียนแบบองค์รวม (Student Whole – person Development) และ สื่อทรัพยากรด้านการสอน ได้แก่ การจัดสรรทุนและกำลังคน ความช่วยเหลือกรณีเร่งด่วน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน

- มีการออกแบบหลักสูตร กลวิธีในการสอน และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามแผนการศึกษารายบุคคล (Individual Educational Program)

- การเรียนรู้ที่นักเรียน และประเมินผลจากการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นรายบุคคล

4. ด้านการปฏิบัติของนักเรียน

- ส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติ แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และผลสัมฤทธิ์ ของนักเรียน ฯลฯ

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับโรงเรียนในฮ่องกง ร้อยละ 80 เป็นของรัฐบาล การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนส่วนใหญ่ จัดการเรียนการสอน 2 รอบ คือ เช้า 7.00-11.00 น. และ บ่าย 13.00-17.00 น. เวลาเข้าเรียน คือ 8.30 – 15.30 น. เป็นที่น่าสังเกตว่าโรงเรียนนี้จัดการศึกษาตลอดวัน แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป โดยไม่จัดเป็นรอบเช้า – บ่าย

ปีการศึกษา 2003-2004 Our Lady of China Catholic Primary School มีนักเรียนจำนวน 812 คน ครู 40 คน จำนวนนักเรียนต่อครูในห้องเรียนปกติ 35- 40:1 รายวิชาที่สอนในโรงเรียน ได้แก่ ความรู้ทั่วไป พลศึกษา ศิลปะ หลักศาสนา คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน วิทยาศาสตร์ และ คอมพิวเตอร์ มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีหลายประเภท จำนวนรวม 81 คน ได้แก่

- (a) Autism 4 คน
- (b) Mentally Handicap 1 คน
- (c) Physical Handicap 4 คน
- (d) Hearing Impairment 3 คน
- (e) Specific Learning Difficulties 45 คน
- (f) Social – Emotional Problems 15 คน
- (g) Speech and Language Problems 9 คน

ในช่วงเย็นหลังเลิกเรียน โรงเรียนได้จัดโครงการช่วยเหลือ และซ่อมเสริมเด็กพิเศษในด้านต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากทาง

กระทรวงศึกษาธิการในด้านบุคลากรจัดส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยดูแลนักเรียนที่เป็นเด็กพิเศษตามห้องเรียนปกติด้วย. สัดส่วนของครูต่อเด็กพิเศษคือ 1 : 5 ถ้ามีนักเรียนตั้งแต่ขึ้นไป 8 คน มีผู้ช่วย 1 คน ในการสอน จากการสอบถาม การสอนภาษาจีน สอนยาก เนื่องจาก มีคำที่ต้องเรียนมากและเขียนยาก จึงต้องเลือกสอนคำง่าย ๆ ก่อน และจำเป็นต้องสอนซ้ำ

4.2 Hong Chi Tsui Lam Morninghill School

เป็นโรงเรียนการศึกษาพิเศษ (Special school) ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1973 จุดประสงค์เพื่อจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่เด็กที่มีความบกพร่องทางสมอง และออทิสติก และเป็นโรงเรียนเครือข่ายที่ให้บริการ แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และโรงเรียนปกติทั่วไป ในด้านการจัดการศึกษาแก่เด็กพิเศษ โรงเรียนแห่งนี้ เป็น 1 ใน 15 แห่งในฮ่องกง ที่จัดเป็นศูนย์ Special Schools Cum Resources Centre (SSRC) ที่มีความพร้อมในการให้การสนับสนุนด้านผู้เชี่ยวชาญ และให้คำปรึกษาแนะนำในเรื่องการศึกษาของเด็กพิเศษ แก่บุคลากร ครูในโรงเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้ โรงเรียนมีสมาคมผู้ปกครองและครูเพื่อเป็นสื่อกลางในการประสานงาน ด้านการศึกษา การให้คำแนะนำปรึกษาปัญหา และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

การจัดการเรียนการสอน จัดให้เด็กที่มีความบกพร่องเหล่านี้ ได้รับโอกาสในการพัฒนาความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมปกติได้ มีนักเรียนจำนวน 200 คน

ครู 24 คน มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะทาง ได้แก่ นักแก้ไขการพูด นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา พยาบาล ฯลฯ จำนวนห้องเรียนมาตรฐาน ประถมศึกษา 6 ห้อง มัธยมศึกษา 5 ห้อง และสิ่งอำนวยความสะดวกพิเศษที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อ การบริการด้านการศึกษาพิเศษโดยเฉพาะได้แก่ ห้องซ่อมเสริม ห้องเศรษฐศาสตร์ครอบครัว ห้องนักสังคมสงเคราะห์ , ห้องแก้ไขการพูด, สนามเด็กเล่นแบบมีอุปกรณ์ ฯลฯ

วิชาที่สอนได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับพลเมือง ภาษาจีน การศึกษาทั่วไป คณิตศาสตร์ ทักษะการรับรู้ ดนตรี ศิลปะประดิษฐ์ การฝึกด้านกายภาพ เศรษฐศาสตร์ครอบครัว เทคโนโลยี การออกแบบ และทักษะการช่วยเหลือตนเอง

จากการศึกษาดูงาน ณ สถานศึกษาแห่งนี้ มีข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการ ศึกษาที่น่าสนใจ 3 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายของการสนับสนุนการเรียนรู้

(Purpose of Support) เป็นการรวมแนวคิดของการจัดการศึกษาของโรงเรียนเรียนร่วม (Mainstream school) และโรงเรียนการศึกษาพิเศษ (Special school) จุดประสงค์สำคัญ คือ สร้างวัฒนธรรมองค์การของการเรียนรวม(Integration Culture) เพื่อให้เด็กมีความสุขและได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

2. **ปัญหาของโรงเรียนปกติโดยทั่วไป (Problem of mainstream school)** เนื่องจากโรงเรียนแต่ละแห่งมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาลักษณะเฉพาะของโรงเรียนจึงมี

ความสำคัญ โดยสามารถแบ่งระดับ ของลักษณะปัญหาที่พบ ได้ ดังนี้

2.1 ระดับโรงเรียน (School level) ศึกษาว่าจุดมุ่งหมายของโรงเรียนคืออะไร มีการจัดการเรียนการสอน และวัดประเมินผลอย่างไร งบประมาณบุคลากร โรงเรียนต้องการผลงานในด้านวิชาการอย่างไร ความสามารถในการจัดการและดูแลเด็กพิเศษ สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนที่สนับสนุนนักเรียน

2.2 ระดับคณะทำงาน (Staff level) ตัวอย่างเช่น ทักษะคติของบุคลากร

2.3 ระดับผู้ปกครอง (Parent level) ผู้ปกครองกลัวว่าครูจะสอนไม่ดี ไม่มีเวลาให้ลูก รวมทั้งทัศนคติของผู้ปกครองปกติ ต่อนักเรียนที่มีความบกพร่อง

2.4 ระดับนักเรียน(Student level) ควรสอนเด็กที่มีความบกพร่องในการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน

3. **การดำเนินงาน** ร่วมมือกับโรงเรียนปกติทั่วไป ในการให้ความรู้และฝึกฝนทักษะแก่บุคลากรในโรงเรียนปกติ ในด้านต่อไปนี้

3.1 การอบรมบุคลากร (Staff Training) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมสัมมนาแก่ครู ภาริการสอน การมาเยี่ยมศูนย์ SSRC การให้ยืมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ หรืออื่นๆที่จำเป็น

3.2 การให้บริการทางตรงแก่นักเรียนและผู้ปกครอง (Direct service to integrated students) โดยช่วยเรื่องการประชุม การฝึกอบรม และการให้

คำปรึกษา โดยมีการติดตามครุรวม 2 ปี หลังจากนั้น ผู้ปกครองอาจสามารถมาปรึกษาคด้วยตนเอง หรือ โทรศัพทมาปรึกษาได้

3.3 ความร่วมมือกับโปรแกรมปกติ ในโรงเรียน (Co - operative Program) เป็นการ จัดทำขึ้นมาเฉพาะ ตามหัวข้อที่จำเป็นในขณะนั้น หรือสอนเด็กปกติให้เข้าใจเด็กพิเศษ ความร่วมมือนี้ จะช่วยให้ครูปกติ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก พิเศษ มีความมั่นใจ รู้สึกประสบความสำเร็จ สร้าง ความรู้สึกผูกพันกับโครงการ

4.3 The University of Hong Kong (HKU)

การศึกษาระดับอุดมศึกษาของฮ่องกง กล่าว ได้ว่าเป็นระบบที่พัฒนามาก ในทิศทางที่เป็นที่ คำนึงของบุคคลที่มีความรู้ ด้านการอุดมศึกษาใน แบบฉบับของประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ นโยบายของรัฐบาลในด้านการศึกษา ซึ่งรวมทั้งการ อุดมศึกษา ในเขตปกครองพิเศษ ฮ่องกง นี้ อยู่ใน ความรับผิดชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษา และทรัพยากรมนุษย์

HKU เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีขนาดใหญ่ และเก่าแก่ของฮ่องกงตั้งแต่สมัยอังกฤษยัง ครอบครองเกาะฮ่องกงและได้วางรากฐานด้าน การศึกษาเช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยในอังกฤษ คณะผู้ เดินทางได้ศึกษาดูงาน ใน Faculty of Education ซึ่ง แบ่งหน่วยงานเป็น 5 Division การสอนด้าน การศึกษาพิเศษ อยู่ใน Division of Learning Development and Diversity และได้จัดตั้ง Centre for Advancement in Special Education โดยมี จุดประสงค์หลัก เพื่อศึกษา วิจัย พัฒนาคุณภาพ

สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในด้านทฤษฎี การปฏิบัติ และให้การบริการสนับสนุน เป็น แหล่งข้อมูล อบรมครู เป็นที่ปรึกษาด้านนโยบาย การศึกษาของโรงเรียนในเมืองฮ่องกง และจัดการ ศึกษาในระดับนานาชาติ

ความคิดเห็นของนักการศึกษาในมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้รวม

การส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาใน โรงเรียน เพื่อสนับสนุนการศึกษาแบบเรียนรวมเป็น แนวโน้มหลักในโรงเรียนของประเทศ สหรัฐอเมริกา เช่นเดียวกับสมาชิกประเทศอื่น ๆ ที่มี กลวิธีในการพัฒนาโรงเรียน ที่จะรวมเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษในโปรแกรมการศึกษาทั่วไป (General Education Program)

การศึกษาพิเศษในฮ่องกง มีการพัฒนาอย่าง รวดเร็ว ตั้งแต่โรงเรียนพิเศษ ห้องซ่อมเสริมใน โรงเรียนปกติ จนถึงการเรียนรู้รวมในชั้นเรียนปกติ ทั่วไป การจัดเตรียมการช่วยเหลือ ด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ การสอนซ่อมเสริม การให้คำปรึกษาสำหรับครูใน ชั้นเรียนปกติ

ความเข้าใจและการยอมรับเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ เป็นองค์ประกอบเริ่มต้นในการอบรม ครูสำหรับปัจจุบันและอนาคต ที่จะทำงานกับเด็กที่มี ความต้องการพิเศษ การส่งเสริมด้าน ต่าง ๆ ใน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และหลักสูตร ทางเลือก (Optional curricula) ในระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย นอกจากนี้กิจกรรมเสริมหลักสูตรในวิชา สังคม และโปรแกรมการศึกษาด้าน จริยธรรม

(Moral educational Program) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในระบบโรงเรียน ปัจจุบันการเรียนรู้รวมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนปกติ ยังคงจำกัดเฉพาะบุคคลที่มีความบกพร่องบางกลุ่ม

ประเด็นที่นักการศึกษาในฮ่องกงได้ให้ข้อสังเกต

1. มีครูที่ไม่ได้รับการฝึก สอนเด็กเรียนรวม โดยปราศจากการสนับสนุนจากบุคลากรทางการศึกษาพิเศษ

2. นักเรียนและครู ต้องใช้หลักสูตรมาตรฐาน และการทดสอบปกติ ถ้าเป็นอย่างนั้นวิธีการประเมินผลควรจะเป็นอย่างไร

3. บริการที่เกี่ยวข้องอะไรที่ควรนำไปสู่การเรียนรู้รวม

4. ครูจะจัดการช่วยเหลืออย่างไรในชั้นเรียนรวม

5. สิ่งสำคัญ นโยบายที่ชัดเจนกับการสนับสนุนที่เป็นระบบ จำเป็นต้องได้รับการจัดเตรียมเพื่อจะนำไปสู่ความก้าวหน้าในทิศทางของการเรียนรู้รวม (Brayer & Lian, 2002)

6. บทสรุปจากการศึกษาดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับ และการนำความรู้ไปใช้

การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาพิเศษในระดับสากล และมีความสำคัญต่อระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวม หลายประเทศ ได้กำหนดเป็นนโยบายในแผนการศึกษาชาติ ได้แก่

สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น รวมถึงฮ่องกง ฯลฯ

ข้อมูลที่ได้รับในการศึกษานี้ กล่าวได้ว่าสภาพการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมของฮ่องกง มีความใกล้เคียงกับประเทศไทยอย่างมาก ได้แก่ ความจำเป็นในเรื่องการจัดเตรียม อบรมครู หลักสูตร การประเมินผล การจัดบริการช่วยเหลือแก่นักเรียน รวมถึงตลอดไปถึงนโยบาย สนับสนุนภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ รัฐบาลของฮ่องกงได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างชัดเจน มีนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมหลายด้าน เช่น สนับสนุนด้านบุคลากร งบประมาณ การจัดระบบการบริหารและจัดการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง การฝึกอบรมและพัฒนา ครูและบุคลากร ให้คำปรึกษาและติดตามผลโรงเรียนในโครงการอย่างใกล้ชิด รวมทั้งให้การสนับสนุนอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็น

การศึกษาดูงานในครั้งนี้ ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญในด้านความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้เข้าเยี่ยมชมหลายหน่วยงาน ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างโรงเรียน หน่วยงาน และ สถาบัน ฯลฯ เพื่อให้เห็นรูปแบบ และแนวทางของการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ข้อคิดและประโยชน์อันจะเกิดจากบทความนี้หวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะร่วมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรวมดีขึ้น เพื่อเป็นพลังความร่วมมือนำไปสู่การสร้างสรรค์ และพัฒนาการ

เรียนรู้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านต่อการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติของสังคมในระยะยาว ซึ่งเมื่อประเมินค่าเทียบกับ ความรู้สึก ภูมิใจ ของนักเรียน ที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ ประสบความสำเร็จในการเรียน อยู่ร่วมกันในสังคมกับเพื่อนร่วมวัยได้อย่างมีความสุข ความ เร็งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากบทบาทความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่เห็นความสำคัญต่อการศึกษาแบบเรียนรวม และการเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ นโยบายของโรงเรียน รวมถึงบทบาทความร่วมมือของทุกฝ่ายจึงมีความสำคัญ

ยังต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งระบบ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ฯลฯ เข้าใจ เห็นความสำคัญของการศึกษาแบบเรียนรวม เพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม เป็นเรื่องน่าสนใจที่ควรศึกษาต่อไป ข้อควรคำนึงในการนำความรู้ปรับใช้ในบางเรื่อง ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมว่ามีความเหมาะสมในบริบทของประเทศไทยมากน้อยอย่างไร เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนและผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ผู้เขียนขอขอบคุณบุคคล และหน่วยงานต่อไปนี้ ที่ได้อำนวยความสะดวก ในการศึกษาดูงาน แก่คณะอาจารย์โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และให้ข้อมูลประกอบการเขียนบทความนี้

Dr. Sam Winton

Head, Division of Learning, Development and Diversity, Faculty of Education, University of Hong Kong.
Hui Oi Chow Science Building, Room 326, Pokfulam Road, Hong Kong

Dr. Ming-Gon, John Lian , Head

Centre for Advancement in Special Education
Division of Learning , Development and Diversity, Faculty of Education, University of Hong Kong.
Hui Oi Chow Science Building, Room 326,Pokfulam Road, Hong Kong

Ms. Lai Kit Ha , Principal

Our Lady of China Catholic Primary School
Tsui Ping Estate, Phase4, Kwun Tong, Kowloon

Ms.Ching Wun Yuet Yu Evoune , Principal

Hong Chi Tsui Lam Morninghill School, Hong Kong
Tsui Lam Estate, Tseung Kwan O, Kowloon

Mr. Chan Ka Lap, Inclusive Education Officer

Educational Psychology and Special Education Service

Education and Manpower Bureau-New Territories West Regional Education Office,

18/F Chinachem Tsuen Wan Plaza, 455-457 Castle Peak Road, Tsuen Wan, NT, Hong Kong.

บรรณานุกรม

สมศรี ตรีทิเพนทร์ (2545). แนวทางการจัดการศึกษาพิเศษและการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษ:

กรณีศึกษาโครงการการศึกษาพิเศษสำหรับการพัฒนาความสามารถทางการเรียนรู้

โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วารสารครุศาสตร์, ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม –

ตุลาคม 2545 หน้า 86-98.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542) . การอุดมศึกษาของฮ่องกง. แปลและเรียบเรียง

จาก The University Grant Committee of Hong Kong, แปลโดย อุดุลย์ วิริยเวชกุล.

กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการปฏิรูปอุดมศึกษา .

Hong Kong Education and Manpower Bureau. (2004). Available from

<http://www.emb.gov.hk/eng/service.asp>

Government Information Centre (2004). Available from Website <http://www.info.gov.hk>

Hui , H.L , Matha. (2000). **Integration or Inclusion: The Way Forward for Hong Kong** จาก

Making Integration Successful:Empowering Teachers for Inclusive Practice, Hong

Kong: The Hong Kong Institute of Education.

Mc Brayer Poon, K.F and Lian, M.J. (2002). **Special Needs Education: Children with**

Exceptionalities. Hong Kong: The Chinese University Press, p. 35-37.

Ysseldyke and Algozzine. (1995). **Special Education Pratical Approach for Teaching**. 3rd ed.

USA: Houghton Mifflin.